

MØTE
i EØS-utvalget
tirsdag den 13. mars kl. 15.45

Møtet ble ledet av komiteens leder, *Einar Steensnæs*.

Justiskomiteens medlemmer var innkalt for å delta under behandlingen av sak nr. 1.

Til stede var: Einar Steensnæs, Haakon Blankenborg, Kjell Magne Bondevik, Johan J. Jakobsen, Lisbet Rugtvedt, Lars Sponheim, Siri Frost Sterri, Fridtjof Frank Gundersen, Vidar Bjørnstad, Carl I. Hagen og Sverre Myrli.

Fra justiskomiteen: Jan Simonsen og Åse Wisløff-Nilssen.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Utenriksminister Thorbjørn Jagland og justisminister Hanne Harlem.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet: Ekspedisjonssjef Hans Wilhelm Longva, Utenriksdepartementet, ekspedisjonssjef Inge Lorange Backer, Justisdepartementet, avdelingsdirektør Øystein Hovdkinn, Utenriksdepartementet, avdelingsdirektør Hilde Indreberg, Justisdepartementet, underdirektør Beate Ekeberg, Utenriksdepartementet, underdirektør Else Underdal, Utenriksdepartementet, kst. lovrådgiver Eyvin Sivertsen, Justisdepartementet og førstekonsulent Magnus Hauge Greaker, Justisdepartementet.

Videre var til stede komiteens faste sekretær, Rune Resaland.

D a g s o r d e n :

1. Orientering om statlig erstatningsansvar i EØS – Søksmål mot staten med krav om erstatning for uriktig gjennomføring av EØS-regler v/utenriksminister og justisminister.
2. Eventuelt.

S a k n r . 1

Orientering om statlig erstatningsansvar i EØS – Søksmål mot staten med krav om erstatning for uriktig gjennomføring av EØS-regler v/utenriksminister og justisminister.

Utenriksminister Thorbjørn Jagland: Justisministeren vil innledningsvis orientere om bakgrunnen for at Regjeringen har anmodet om dette møtet. Jeg vil deretter gå nærmere inn på spørsmålet om EØS-avtalen omfatter statlig erstatningsansvar for forsinket eller uriktig gjennomføring av EØS-regler og konsekvensene av et slikt erstatningsansvar.

- Jeg gir først ordet til justisministeren.

Statsråd Hanne Harlem: Bakgrunnen for at Regjeringen har bedt om dette møtet er at staten har blitt saksøkt med krav om erstatning for uriktig gjennomføring av EØS-regelverk. Vi ønsker å orientere om bakgrunnen for søksmålene, og for hvordan staten vil forholde seg til disse.

Plenumsdommen – altså Høyesteretts plenumsdom – 16. november 2000 i sak mellom Veronika Finanger og Storebrand skadeforsikring AS gjaldt et krav om forsikringsoppgjør etter en bilulykke. I saken kom Høyesterett til at bilansvarslovens regel om at en skadelidt passasjer som hovedregel ikke får utbetalt forsikring hvis passasjerens visste at føreren var beruset på det punktet er i strid med EØS-avtalens direktiver om forsikring av motorvogner. Flertallet i Høyesterett mente at det ikke var mulig å tolke bilansvarsloven i samsvar med EØS-direktivene.

Finanger fikk derfor ikke utbetalt forsikring – noe hun ville ha fått hvis bilansvarsloven hadde vært i samsvar med EØS-direktivene. Som følge av dommen vil Regjeringen om kort tid fremme en proposisjon med forslag om å endre bilansvarsloven, slik at loven i fremtiden er i samsvar med EØS-direktivene.

Finanger har nå gått til sak mot staten med krav om erstatning for det beløp hun ville ha fått utbetalt i forsikring hvis direktivene hadde vært korrekt gjennomført i norsk rett. Også en annen privatperson har anlagt sak med et tilsvarende krav.

Begge saksøkerne viser til at EFTA-domstolen i den såkalte Sveinbjørnsdottir-saken fra 1998 uttalte at EØS-avtalen på visse vilkår kan gi grunnlag for at staten er erstatningsansvarlig overfor private parter

som har lidt tap fordi staten ikke har gjennomført EØS-regelverk i rett tid eller på riktig måte.

Regjeringen har vurdert om staten bør bestride selve eksistensen av et slikt erstatningsprinsipp – altså ved å gå imot, eller bestride, EFTA-domstolens uttalelse i Sveinbjørnsdottir-saken – men har kommet til at staten ikke bør gjøre det. Utenriksministeren vil redegjøre nærmere for bakgrunnen for dette standpunktet.

Når det først legges til grunn at EØS-avtalen innebærer et slikt erstatningsprinsipp – et prinsipp som medfører at staten kan bli erstatningsansvarlig hvis man ikke har gjennomført EØS-regelverk i rett tid eller på riktig måte – vil Regjeringen heller ikke bestride at erstatningsprinsippet er gjennomført i norsk rett. Det vil si at vår nasjonale lovgivning dermed gir grunnlag for å gi erstatning i tråd med EFTA-domstolens uttalelse i Sveinbjørnsdottir-saken. EFTA-domstolen la i denne uttalelsen til grunn at erstatningsprinsippet følger av EØS-avtalens hoveddel, og denne er gjort til del av norsk rett gjennom EØS-loven fra 1992. EFTA-domstolens uttalelse var altså basert på en tolkning av EØS-avtalens hoveddel, og man mente at det fulgte av EØS-avtalen et slikt prinsipp om at staten kunne bli erstatningsansvarlig ved uriktig gjennomføring av EØS-direktiver.

Derimot mener Regjeringen at vilkårene for erstatning som følger av EFTA-domstolens uttalelse, ikke er oppfylt i de to konkrete sakene. Regjeringen legger derfor opp til at staten skal bestride erstatningskravene i de to konkrete tilfellene der det er reist sak.

Erstatningsprinsippet som er oppstilt av EFTA-domstolen, gir ikke et ubetinget krav på erstatning i tilfeller der staten har gjort en feil. Ett av erstatningsvilkårene er at feilen er *tilstrekkelig kvalifisert*. Har staten gjort et lojalt forsøk på å gjennomføre rettsakten, altså gjennomføre direktivet, vil det normalt ikke være grunnlag for erstatning.

Ved gjennomføringen av direktivene om motorvognforsikring kan staten ikke sies å ha vært uaktsom. Forholdet til direktivene ble nøye vurdert, og det ble gjort flere endringer i bilansvarsloven for å oppnå samsvar med EØS-retten.

På ett enkelt punkt har det i ettertid vist seg at man la til grunn en annen forståelse av direktivene enn EFTA-domstolen senere er kommet til – og det er altså grunnen til at vi er kommet i den konkrete situasjonen når det gjelder bilansvarsloven. Det må understrekes at man her sto overfor et uklart rettslig spørsmål. Etter sin ordlyd synes ikke direktivene å regulere adgangen til å avkorte skadelidtes erstatning på grunn av medvirkning – som var det Finanger-saken gjaldt – herunder adgangen vil å operere med en særlig streng medvirkningsregel ved promillekjøring. EFTA-domstolens tolkning av direktivene, som Høyesterett la til grunn, var i stor grad basert på formålsbetraktninger. Så

kompliserte som direktivene er når det gjelder medvirkningsspørsmålet, kan norske myndigheter etter Regjeringens syn ikke klandres for å ha trådt feil på dette punktet.

Et annet spørsmål er om staten bør gi erstatning selv om den ikke er rettslig forpliktet til det. Etter mitt syn knytter det seg store prinsipielle betenkeligheter til en slik fremgangsmåte. Fra tid til annen må man regne med at det vil skje feil ved gjennomføringen av EØS-forpliktelser, selv om man etter beste skjønn har forsøkt å unngå dette. Hvis man gir skadelidte erstatning i dette tilfellet, kan det skape forventninger om utbetalinger også i senere saker. Det har i den senere tid vært et press i retning av utbetalinger fra staten i tilfeller hvor det ikke er rettslig grunnlag for det. Det kan være fare for en utvikling som i så fall ikke ivaretar hensynet til likebehandling og konsekvens på samme måte som generelle erstatningsregler.

Utenriksminister Thorbjørn Jagland: Som justisministeren sa, fastslo EFTA-domstolen i desember 1998 at EØS-avtalen på visse vilkår gir grunnlag for erstatningsansvar for staten overfor private som har lidt et tap fordi staten ikke har gjennomført EØS-regler i rett tid eller på riktig måte.

EF-domstolen fastslo i november 1991 et slikt erstatningsansvar for medlemsstatene i EU. EF-domstolen anså et slikt erstatningsansvar som en logisk følge av EF-rettens forrang og direkte virkning i medlemsstatene.

EFTA-domstolen henviste imidlertid ikke til EF-domstolens avgjørelse. Den fant heller ingen eksplisitt bestemmelse i EØS-avtalen som kunne gi grunnlag for et slikt erstatningsansvar. EFTA-domstolens begrunnelse var at EØS-avtalen var en særegen folkerettslig avtale som både i omfang og formål går lenger enn vanlig for folkerettslige avtaler.

I saken for EFTA-domstolen argumenterte Norge, Island, Sverige og EU-kommisjonen mot et slikt erstatningsansvar i EØS, men fikk altså ikke gjennomslag. Argumentene var fra norsk side at EØS-avtalen ikke hadde noen bestemmelse om statlig erstatningsansvar for forsinket eller feilaktig gjennomføring av EØS-regler. Norge viste også til at EF-domstolen i sin avgjørelse hadde basert seg på særtrekk ved EF-systemet – forrang og direkte virkning – som ikke var en del av EØS-avtalen. Det fremgår klart av EØS-avtalens artikkel 7 og protokoll 35. Det ble også lagt til grunn fra norsk side ved inngåelse og ratifikasjon av EØS-avtalen. Jeg viser her til stortingsproposisjonen om samtykke til ratifikasjon av EØS-avtalen – St.prp. nr. 100 for 1991-92 – og til Innst. S. nr. 248 for 1991-92.

Både EF-domstolen og EFTA-domstolen fastslo i sine avgjørelser at staten bare kunne pålegges å betale erstatning til private for tap de har lidt fordi staten har gjennomført EØS-regler for sent eller feilaktig dersom visse vilkår er oppfylt. De viktigste vilkårene er at statens forsinkelse eller feil gjennomføring må være *tilstrekkelig kvalifisert*, og at det må være årsakssammenheng mellom dette og det tapet som er påført private.

EFTA-domstolen uttalte i 1998 at det avgjørende for om det foreligger et tilstrekkelig kvalifisert brudd på EØS-forpliktelsene er om staten åpenbart og grovt har krenket rammene for sin skjønnsfrihet. EF-domstolen har uttalt seg tilsvarende, men har ikke helt utelukket at det i enkelte konkrete tilfeller skal mindre til for at en feil eller forsinkelse kan anses tilstrekkelig kvalifisert til å medføre erstatningsansvar. Det er imidlertid helt klart at det skal en del til før staten vil kunne bli erstatningsansvarlig. Staten vil dermed neppe kunne bli pålagt erstatningsansvar hvis den lojalt forsøker å gjennomføre EØS-reglene.

Som justisministeren sa innledningsvis, har staten gode muligheter for å vinne fram med at vilkårene for erstatning etter EØS-avtalen ikke er oppfylt i de to søksmålene som nå er anlagt. Vi er heller ikke kjent med at staten i andre tilfeller har gjort feil ved gjennomføringen av EØS-regelverk som er tilstrekkelig kvalifisert til å utløse erstatningsplikt.

Forsinket gjennomføring kan altså i utgangspunktet medføre erstatningsansvar. Faren for at det skal oppstå slike forsinkelser vil bli redusert ved at man sørger for å starte forberedelsene til gjennomføring i god tid før EØS-forpliktelsene trer i kraft.

Statlig erstatningsansvar for feilaktig gjennomføring av EØS-regler vil kunne innebære en viss innskrenkning av Stortingets lovgivningsmyndighet. Det kan påvirke handlefriheten i vedtakelsesprosessen og nøytralisere tilsiktede virkninger av vedtatte lover. På grunn av vilkårene for at staten skal kunne bli erstatningsansvarlig vil imidlertid innskrenkningen først og fremst ha praktisk betydning i tilfeller hvor Stortinget ønsker å legge til grunn en tvilsom fortolkning av EØS-regler, eller en tolkning som ikke harmonerer med reglenes formål. Selv uten statlig erstatningsansvar i EØS ville man i slike tilfeller måtte påregne at en slik tvilsom fortolkning før eller siden ville bli underkjent av EFTA-domstolen. Hvis norske myndigheter virkelig ønsker å legge en bestemt fortolkning til grunn som det er tvil om er riktig, vil det være nødvendig å sikre denne ved å bruke EØS-avtalens muligheter til å påvirke innholdet i regelverket før det vedtas i EU, eller be om tilpasninger ved innlemmelse av reglene i EØS-avtalen.

Krav om erstatning fra staten for feilaktig gjennomføring av EØS-regler kan tenkes fremsatt på flere saksområder hvor Norges tolkning av

EØS-reglene er trukket i tvil av EFTAs overvåkingsorgan – eksempelvis rusbrus-saken, beskatning av gevinster vunnet i utenlandske lotterier, aksjonærbeskatning. Kravene kan være store, særlig hvis næringsinteresser krenkes – som f.eks. i rusbrus-saken. Selv om EFTAs overvåkingsorgan skulle få gjennomslag for sin tolkning her, er det likevel tvilsomt om Norges fortolkning vil kunne anses tilstrekkelig kvalifisert til at slike krav vil vinne fram.

EFTA-domstolens avgjørelse om statlig erstatningsansvar i EØS var en såkalt rådgivende uttalelse om tolkning av EØS-regler. Den er derfor ikke rettslig bindende for Norge. I de to søksmålene som justisministeren orienterte om, kan vi derfor i utgangspunktet hevde overfor norske domstoler at EØS-avtalen ikke gir grunnlag for statlig erstatningsansvar for forsinket eller feil gjennomføring av EØS-regler. Det er da to ting som kan skje: Den norske domstolen kan bestemme seg for å be EFTA-domstolen uttale seg om dette én gang til. Det er ikke sannsynlig at EFTA-domstolen vil ombestemme seg. Den vil høyst sannsynlig nok en gang fastslå at EØS-avtalen gir grunnlag for statlig erstatningsansvar.

Hvis den norske domstolen ikke ber om en ny rådgivende uttalelse, eller velger å se bort fra EFTA-domstolens uttalelse ved å fastsette at det ikke eksisterer et slikt erstatningsprinsipp i EØS, kan EFTAs overvåkingsorgan reise sak mot Norge for EFTA-domstolen for å ha brutt EØS-avtalen, fordi EFTAs overvåkingsorgan etter all sannsynlighet deler EFTA-domstolens oppfatning. EFTA-domstolen vil da med all sannsynlighet fastslå at Norge bryter EØS-avtalen dersom vi ikke aksepterer at EØS-avtalen omfatter statlig erstatningsansvar for forsinket eller feil gjennomføring av EØS-regler. Hvis vi da fortsetter å motsette oss dette, settes hele EØS-samarbeidet på prøve.

På den ene side er EFTA-domstolens avgjørelse prinsipielt sett uheldig og lite ønskelig. Statlig erstatningsansvar for forsinket eller feil gjennomføring av EØS-regler ble dessuten ikke forutsatt ved avtaleinngåelsen. På den annen side er imidlertid de praktiske konsekvensene av å akseptere avgjørelsen forholdsvis begrenset. Hvis vi velger å være prinsipielle og bestrider avgjørelsen, risikerer vi alvorlige konsekvenser for EØS-samarbeidet, uten at vi regner med å ha noen sjanse til å vinne fram. Hvis vi velger å akseptere avgjørelsen, får det begrensede praktiske konsekvenser som vi mener er fullt ut håndterbare. Regjeringen har derfor vurdert det slik at det ikke har tilstrekkelig hensikt å bestride at EØS-avtalen omfatter et slikt erstatningsansvar.

Lederen: Da er ordet fritt.

Carl I. Hagen (Frp): Jeg takker for redegjørelsen. Jeg er for så vidt enig i det siste utenriksministeren sier er hans konklusjon. Det er generelt. Jeg forstod at man ikke ønsket å akseptere de to konkrete sakene med erstatningsansvar mest av juridiske grunner. Slik har jeg har forstått redegjørelsen, imidlertid, er det åpenbart at dersom man ikke hadde vurdert EØS-avtalen på en feilaktig måte da man sist gjennomgikk bilansvarsloven, hadde man tolket EØS-avtalen i tråd med det som i ettertid viste seg å være EFTA-domstolens fortolkning, ville en ha endret bilansvarsloven, slik at den ble korrekt i forhold til EØS-avtalen. Hadde det vært gjort, ville disse to personer fått erstatning. Da er det også et moralsk spørsmål. Og min konklusjon er åpenbar: Da bør vi ikke ha noen retts sak, men ganske enkelt betale erstatningen. Det ville vi ha gjort hvis vi hadde endret loven, slik vi skulle ha gjort. Jeg synes ikke to enkelte privatpersoner skal holdes økonomisk ansvarlig fordi om den norske regjering eller et departement har gjort en ^{FEILFORTOLKNING} av EØS-avtalen og av hvorledes bilansvarsloven burde ha vært fortolket. Selvsagt kan alle gjøre feil. Det er ikke noen kritikk i dette. Men når det er klart at det er begått en feil, skal ikke det gå ut over de to personer økonomisk. Jeg tror ikke såkalte konsekvenser for andre saker vil kunne trekkes så langt som det justisministeren hevder. Det er lov til å løse saker i minnelighet utenfor rettsapparatet og si at dette er etter en helhetsvurdering og ivaretagelse av enkeltpersoners rettigheter. Her er det åpenbart, som justisministere sier, at de ikke har fått en erstatning som de ellers ville ha fått. Da bør de få det ved en minnelig ordning, slik at staten ikke bør kaste bort mer penger på rettsapparatet, som har mer enn nok av saker.

Kjell Magne Bondevik (KrF): Bare for at jeg skal være helt sikker på at jeg har forstått dette riktig: Jeg forstår at Regjeringen ikke bestrider at staten kan bli erstatningspliktig i tilfeller hvor det kan påvises at det ikke er fullt samsvar mellom norsk lovgivning og EØS-regelverket, men at man likevel vil bestride det i disse to konkrete sakene, fordi man lojalt har forsøkt å følge opp EØS-regelverket. Det er vel kort fortalt riktig forstått.

Når en bestrider det i disse to tilfellene, er det dels fordi man mener at man har mulighet til å nå fram, fordi en lojalt har forsøkt å følge opp regelverket, og dels – så vidt jeg forstod på utenriksministeren – fordi at det uten videre å gi etter her, vil kunne medføre konsekvenser for senere saker. Disse to sakene her er isolert sett begrenset. Det kan jo tale for at en ikke bestred dette søksmålet. Men er det riktig forstått at en frykter at hvis vi starter en slik praksis, der en gir etter i en sak hvor en mener at en lojalt har forsøkt å følge opp regelverket, så vil det kunne pådra langt større konsekvenser i saker av stor betydning? Hvis det er tilfellet, og Regjeringen har kommet til det, vil ikke jeg motsette meg Regjeringens konklusjon. Hvis man mener at dette kan være uheldig for saker av langt større rekkevidde, synes jeg den er rimelig.

Johan J. Jakobsen (Sp): Bare kort. Det er egentlig lite å legge til. Jeg oppfatter det slik at Regjeringen har kommet til at den ikke vil bestride EU-rettens forrang i forhold til bilansvarsloven. Jeg regner med at når man har inntatt det standpunktet, så er det fordi en føler at en står svakt juridisk. Hvis en ikke vil ta en sak, men fremmer saken på denne måten, er vel det egentlig noe som best kan uttrykkes ved det kjente ordtaket: Skal en være med på leken, må en også tåle steken. Det er en konsekvens av EØS-avtalen, og jeg er ikke overrasket over at Regjeringen har kommet til den konklusjonen. Men betyr det da også, slik justisministeren sa det innledningsvis, hvis jeg oppfattet det riktig, at Regjeringen på bakgrunn av dette ønsker å gjøre bilansvarsloven EU-lik, i den forstand at en passasjer som er kjent med og som vet at sjåføren er beruset, vil kunne få erstatning, at en faktisk snur på det prinsippet som gjelder i dagens lov, nemlig at det ikke kan kreves erstatning hvis passasjerer er kjent med og har grunn til å skjønne at bilføreren er beruset? Det synes jeg nok er en svakhet ved den konklusjonen som nå trekkes, nemlig at en føler seg tvunget til å endre bilansvarsloven på en måte som for mange også vil stride mot rettsoppfatningen.

Utenriksminister Thorbjørn Jagland: Jeg vil bare svare på et spørsmål før justisministeren svarer på de andre tingene. For det første dreier ikke dette seg om EF-rettens forrang, men om erstatningsansvar for feilaktig tolkning eller sen gjennomføring av reglene.

Til Kjell Magne Bondevik: Det er en riktig tolkning som du hadde. Staten bestrider ikke at staten kan være erstatningspliktig, men man bestrider erstatningsansvar i denne konkrete saken. Men la det være klart: Vi bestred jo dette i forbindelse med Sveinbjørnsdottir-saken. Da bestred staten at man hadde slikt erstatningsansvar. Hvis vi går til det skrittet ikke å gjøre det i denne saken, betyr det at vi har godtatt EFTA-domstolens avgjørelse. Men vi finner det ikke riktig å kjøre en sak til, fordi vi regner med at vi får den samme konklusjonen, og at det derfor ikke er noen god vei for Norge å gå nå. Det betyr at vi på en måte har godtatt det som var konklusjonen i Sveinbjørnsdottir-saken, men at vi nå bestrider at det er erstatningsansvar i disse konkrete sakene.

Statsråd Hanne Harlem: Bare noen ord i tillegg til det utenriksministeren sa. Jeg er selvfølgelig enig i Bondeviks oppsummering om at konsekvensene for større saker gjør at det er vanskelig å være med på å praktisere vilkår for erstatning som er mye lavere enn det EFTA-domstolen har lagt til grunn. For EFTA-domstolen

har satt opp noen vilkår for at staten er erstatningsansvarlig som vi mener vi må følge, og at ikke vi skal yte erstatning i andre tilfeller enn der de vilkårene EFTA-domstolen har satt opp, er til stede. En viktig grunn til det er jo nettopp konsekvenser også for andre saker.

Det som er situasjonen i Finanger-saken, og som kan være situasjonen i mange andre saker også, er at når vi sitter der som regjering og storting og skal prøve å implementere direktivene korrekt, er det vanskelig å vurdere helt sikkert hva som er en korrekt gjennomføring. I dette tilfellet var det ikke klart. Det var ikke på noen som helst måte klart at den måten vi hadde gjennomført dette bilansvarsdirektivet på, var feil, før EFTA-domstolen kom med sin uttalelse. Det var først da det på en måte ble klart, og at noen med sikkerhet kunne si at bilansvarsloven ikke var endret slik den burde. Hvis vi ser på saker med svære konsekvenser, som rusbrus er et eksempel på, som vi for så vidt prøver lojalt å gjennomføre på en riktig måte, kan en altså trå feil. Da kan det få svære økonomiske konsekvenser.

En annen ting er at i denne saken har jo norsk lov for så vidt vært klar hele tiden, slik at for dem som har levd i Norge og kjørt med noen som har kjørt med promille, har loven for så vidt vært klar nok. Da får man avkortning i forsikringen. Det som har skjedd, er at EFTA-domstolen etterpå har kommet til at vi er folkerettslig forpliktet til å endre den loven. Etter bilansvarsloven er det jo egentlig Storebrand som er ansvarlig i denne saken, ikke staten.

Det er riktig som Johan J. Jakobsen sier, at vi nå blir tvunget til å endre bilansvarsloven, fordi vi er folkerettslig forpliktet til det. Og vi er tvunget til å endre den særlige medvirkningsregelen mens de alminnelige medvirkningsregler fortsatt gjelder. Men det er den særlige medvirkningsregelen som vi har hatt i bilansvarsloven, vi må endre. Det er vi folkerettslig forpliktet til.

Fridtjof Frank Gundersen (uavh): Så vidt jeg forstår, er det vanskelig å lese ut fra dette direktivet at det er slik at en kan bli erstatningspliktig i slike tilfeller. Er direktivet formulert som en slags rebus, slik at dette tilfellet overhodet ikke er omtalt? For oss som ikke har direktivet foran oss, høres det litt rart ut at et slik pålegg skal ligge skjult, men vi vil selvfølgelig bøye oss for den vurdering som dere har, når vi ikke selv sitter med direktivet.

Carl I. Hagen (Frp): Bare for protokollens skyld: Jeg finner dette fortsatt helt meningsløst. Vi endrer loven i samsvar med dette direktivet nå. Alle andre som senere hen kommer i samme situasjon som Finanger og denne andre, vil altså få erstatning. De er de eneste som ikke

får erstatning, og det kan bli en ny sak for rettsvesenet. Det vanlige folk vil sette spørsmålstegn ved, er hvorfor i all verden staten til de grader vil at de som har sørget for å få igjennom en lovendring for å få oss i samsvar med EØS-retten, er de eneste som ikke skal få. Det er noe som heter billighet og moral, og jeg syns det er helt meningsløst at vi skal få en ny rettssak med betydelige kostnader både her og der, som virker for meg mer av prestisjemessige grunner for noen i Justisdepartementet. Jeg syns det er helt meningsløst. Dette har med enkeltpersoner, privatpersoner, mens det justisministeren frykter, jo er næringslivslovgivningen og næringslivet – noe helt annet etter en helhetsvurdering. Hvis man kommer til den ordningen, er det ingen som kan påberope seg at dette har noen presedens senere.

Dette er helt meningsløst.

Johan J. Jakobsen (Sp): Jeg forstår det slik at det gjør seg gjeldende en viss usikkerhet og kanskje en bekymring for hva som skjer hvis en får en sak av noe større dimensjoner enn den som står på dagsordenen i dag. Men når Norge agerer på den måten en nå gjør, ved ikke å sette denne saken på spissen, men tar til etterretning at en er folkerettslig forpliktet til å endre det lovverket som ligger til grunn, er det ikke da noen bekymring for at en indirekte er med på å skape presedens som kan bli påberopt ved neste korsveg, hvor det kanskje kan dreie seg om større og viktigere saker? Kunne en få en vurdering av muligheter for presedensvirkning av at Norge agerer slik en gjør i denne saken?

Statsråd Hanne Harlem: Jeg bare lurte på om Johan J. Jakobsen kunne gjenta slutten, så jeg er sikker på at jeg skjønnte hva han spurte om.

Johan J. Jakobsen (Sp): Hvis Regjeringen nå velger å møte denne saken ved ikke å sette den på spissen, men tar den til etterretning og endrer loven, vil ikke en slik agering skape en slags presedens med tanke på senere saker som kanskje kan være av større dimensjoner enn den vi har for oss i dag?

Statsråd Hanne Harlem: Til det siste først: Utgangspunktet er at vi er folkerettslig forpliktet, og da må vi nesten gjøre det vi er folkerettslig forpliktet til. Jeg oppfatter det ikke som noen ny presedens

at vi prøver å endre norske regler på en måte som er i samsvar med det vi er folkerettslig forpliktet til.

Så til Fridtjof Frank Gundersen. Det er dessverre en realitet at disse direktivene ofte er generelt formulert, og vi er ofte i den situasjonen at vi står overfor vanskelige vurderinger når vi skal implementere dem i norsk rett, i forhold til å få en riktig forståelse av hva som er forpliktelsen etter direktivet til hvordan vi skal gjennomføre det. Vi sitter akkurat nå og diskuterer på nordisk nivå forbrukerkjøpsdirektivet, som er et annet eksempel hvor vi må gjennomføre en del regler, og hvor det er vanskelig å tolke og være sikker på akkurat hva forpliktelsene er, og hvor grensene for forpliktelsene går. Det er det ene. Det andre er at i de internasjonale domstolene – EU-domstolen og EFTA-domstolen og for så vidt andre som fatter rettsavgjørelse på mer folkerettslig nivå – er det en dynamisk rettsutvikling, slik at innimellom kommer det avgjørelser som i hvert fall de som vurderer det og sitter og skriver rettsvitenskapelig litteratur osv., sier at det ikke er noen tvil om at er en endring i forhold til hva man oppfattet var gjeldende rett på forhånd. Det er liksom ikke spørsmål om «rebus», det er bare et spørsmål om at det innimellom er vanskelig å vite hvordan man skal forstå det.

Så til Carl I. Hagen igjen: Jeg hører hva han sier, at han mener at dette ikke vil ha noen presedensvirkning for andre saker. Vi er altså ikke enig i at det ikke vil ha presedensvirkning. Siden 1992, det var da dette direktivet kom inn, kan det være titalls – eller hundrevis – av saker som er behandlet etter den særlige regelen i bilansvarsloven, ikke bare i domstolene, men i forsikringsselskaper osv. Hvis vi først følger det prinsippet som han tar til orde for, at det at vi nå har fått fastslått at bilansvarsloven muligens burde ha sett annerledes ut i 1992, gjør at vi skulle følge et likebehandlingsprinsipp, er det altså et helt ukjent antall saker som skulle tas opp igjen. Og dette er på dét området. Så kan man tenke seg andre områder hvor vi kan komme i samme situasjon i fremtiden, hvor EFTA-domstolen kommer til at et direktiv skal tolkes annerledes enn det både Norge og for så vidt alle de andre landene har lagt til grunn.

Lederen: Bare en liten kommentar fra min side. Jeg forstår det slik at det er to sider som justisministeren frykter presedensvirkning for. Det ene er at det er en del tilfeller avgjort både ved domstolen og i forsikringsselskapene som er parallelle til Finanger-saken, og hvor det derfor vil kunne fremmes tilsvarende krav. Det andre er at det kan komme direktiver på andre områder som i ettertid viser seg burde vært tolket annerledes, implementert annerledes, og som derfor også kan få økonomiske konsekvenser, kanskje av en helt annen størrelsesorden enn det som gjelder i denne konkrete saken.

Det er på to områder, slik jeg oppfatter det, at konsekvensene er betydelige dersom en ikke bestrider denne saken. Det er altså ikke av hensyn til den konkrete saken, Finanger-saken. Hvis den kunne behandles isolert sett, har jeg forstått det slik at da ville ikke justisministeren kommet til EØS-utvalget med den. Men både fordi den har presedensvirkninger innenfor det som har med aktsomhet når det gjelder bilansvarsloven, og fordi det også har konsekvenser når det gjelder andre tilsvarende tilfeller, hvor en i ettertid kan se at en burde ha tolket det annerledes, har Regjeringen bestemt at den ikke vil akseptere denne beslutningen.

- Det var bare for å forsikre meg om at dette var korrekt oppfattet.

Siri Frost Sterri (H): Det er ikke lett sånn over bordet og bare gjennom muntlige redegjørelser å holde både hode og tunge aldeles klart, for dette koker jo også ned til en del finjus.

Det er noe jeg syns virker litt forvirrende – men det er mulig at jeg er litt tungnem. Her er det snakk om flere prinsipper. Man har vist til denne saken hvor EFTA-domstolen i 1998 har slått fast at staten «på visse vilkår» kan bli gjort ansvarlig. Jeg registrerer for det første at både utenriksministeren og justisministeren egentlig er uenig i den domstolsavgjørelsen, men finner å ville legge til grunn at de aksepterer den. Da blir det litt forvirrende når man i forbindelse med utdyping nå av denne saken og hvorfor den er prinsipielt viktig, allikevel i talemåter ikke aksepterer det man har sagt at man aksepterer i utgangspunktet. Det har noe med å rydde litt i prinsipper her.

- Bare også for å være helt sikker på hvorfor Regjeringen ikke ønsker å gi etter i denne saken: Det er altså fordi man ønsker å få en domsavgjørelse i forhold til det EFTA-domstolen besluttet i 1998, nemlig «på visse vilkår». Hvis jeg oppfattet justisministeren rett, sier hun at Norge ikke ut fra det de der sa, uten videre vil kunne bli dømt på et slikt punkt, og at det er det man nå prinsipielt ønsker å få belyst av domstolen, som i og for seg kan være viktig med tanke på nye saker. Jeg ber bare om å få bekreftet at det er det man nå ønsker å få rettslig belyst, og at det er derfor det vil være riktig, fordi man ellers kan frykte nye saker av denne type i kjølvannet av denne saken.

Carl. I. Hagen (Frp): Bare noen spørsmål: Justisministeren sa nå at det kan være hundrevis av tilsvarende saker som bare har vært i forsikringsselskapene, og ikke kommet for domstolen. Da vil jeg gjerne spørre – jeg går ut fra at når man kommer til dette utvalget, har man sjekket sånt på forhånd: Hvor

mange saker er det – altså ikke *kan være* – hvor mange *er* det de facto av denne type saker som kan komme? Jeg går ut fra at dere har sjekket det på forhånd.

I hvilken grad var forsikringsselskapene inne i 1992, da oppfølgingen av dette direktivet ble gjennomført? Jeg husker ikke denne saken, men det skulle ikke forundre meg om forsikringsbransjen i Norge øvde et press mot regjeringen for å prøve å holde mest mulig igjen i forhold til å øke muligheten for at de ble erstatningspliktige i forsikringsselskapene, og i forhold til bilansvarsloven – altså at man ikke kunne avkorte. Jeg tror ikke dette bare var jurister, jeg tror nok det var folk som var interessert i å ha mulighetene til å avkorte, altså at det var press mot regjeringen. Det kan ikke bare ha vært noe med at man liksom ikke greide finjusen. Det har noe med holdninger å gjøre. Det går an å ha den holdningen å gjennomføre direktivene fullt ut istedenfor å prøve å gjennomføre dem minst mulig og håpe at man ikke blir tatt i senere tid på å ha gjort en feil. Det er bare å endre holdningen det, hvis man er redd for konsekvenser og erstatning ved ikke å følge opp direktiver – det er bare å innta den holdning at det er bedre å være føre var og gjennomføre dem til punkt og prikke istedenfor å holde igjen. Så jeg ender ikke på noen konklusjon, men jeg har altså to spørsmål: Hvor mange slike saker foreligger det som kunne være parallelle til dette, som man i alle tilfeller risikerer – hvis man taper i retten, risikerer man nøyaktig det samme, det gjør man jo – hvor mange saker er det? Og i hvilken grad var forsikringsselskapene i kontakt med myndighetene den gang og presset på for at man ikke skulle gjennomføre disse direktivene til punkt og prikke, men prøve å beskytte forsikringsbransjen i Norge litt ekstra?

Fridtjof Frank Gundersen (uavh): Denne rusbrussaken var nevnt, og når den først er nevnt her, har jeg et spørsmål. Jeg har jo vært involvert – jeg går ut fra at det er saken med den omsetningsmessige forskjellsbehandling mellom vin som er over 2,5 pst. og øl som er under 4,75 pst., det dreier seg om. Hvor langt er den saken kommet? Jeg vet at ESA har saksøkt Norge ved EFTA-domstolen i den saken. Er man redd for noe tilsvarende erstatnings søksmål der i tilfelle Norge skulle tape saken og EFTA-domstolen da finner at norsk alkohollovgivning er i strid med traktaten?

Utenriksminister Thorbjørn Jagland: Jeg har bare lyst til å presisere hva vi legger fram her. Det er hva staten skal si når denne saken kommer opp for domstolen. Skal vi hevde overfor domstolen at EFTA-domstolens avgjørelse i 1998 ikke har gyldighet? Hvis vi gjør det, kan to ting skje. Det er at denne domstolen – den norske domstol – kan bestemme seg for å be EFTA-domstolen uttale seg om dette spørsmålet en gang til, og vi regner da med at EFTA-domstolen slår fast dette prinsippet enda en gang. Hvis den norske domstolen ikke ber EFTA-domstolen om en slik uttalelse, eller velger å se bort fra EFTA-domstolens tidligere avgjørelse, regner vi med at EFTAs overvåkningsorgan vil reise sak mot Norge for EFTA-domstolen for å ha brutt EØS-avtalen, og hvis da – og det regner vi med vil skje – EFTA-domstolen en gang til slår fast at vi har brutt EØS-avtalen, må vi bestemme oss for: Hva gjør vi da? Skal vi da etterleve EFTA-domstolens avgjørelse, eller skal vi ikke gjøre det, altså stå på vårt syn? Hvis vi ikke gjør det, er hele EØS ... - da er vi virkelig i trøbbel. Det er det scenario vi ikke vil gå inn i, fordi vi har kommet til den oppfatning at vi får rette oss etter den dommen som var i Sveinbjørnsdottir-saken, og at der har EFTA-domstolen uttalt seg prinsipielt om dette, og det legger vi da videre til grunn.

Statsråd Hanne Harlem: Bare i fortsettelsen av det. Nettopp fordi vi mener at vi må rette oss etter den avgjørelsen, mener vi samtidig at i denne konkrete saken, Finanger-saken, er ikke vilkårene for erstatning oppfylt, fordi EFTA-domstolen sa prinsipielt erstatningsansvar, men på de og de vilkårene. De og de vilkårene er ikke oppfylt i denne saken, er vår vurdering. Slik at det er ikke noe ønske om at denne saken skal gå for retten, holdt jeg på å si, men staten er saksøkt. Vi kan selvfølgelig, som Carl I. Hagen mener, bare akseptere kravet, men så lenge vi mener at det å akseptere kravet er i strid med de vilkårene som er trukket opp av EFTA-domstolen, mener vi det er galt ikke å bestride kravet, og jeg viser for så vidt til den greie oppsummeringen av de to presedensvirkningene av det som Steensnæs nevnte i stad.

Vi har ikke sjekket antallet saker, for det har vi ikke ment at det har vært grunn til, men Landsforeningen for Trafikkskadde har antydnet et hundretalls saker. Da bilansvarsloven ble gjennomført, eller da man gjorde de endringene, var det for så vidt ikke noe spørsmål om holdninger, slik Carl I. Hagen antyder, men et spørsmål om å klarlegge: Hva krever direktivene – skal

forsikringsselskapet eller skadelidte bære tapet i dette tilfellet, og spørsmålet om hva direktivene krevde i den forbindelse. Og noe av grunnen til at dette var vanskelig, er spørsmålet om dette er forsikring eller erstatning, men det antar jeg at jeg ikke behøver å gå inn på nå. Og den regelen som vi har i bilansvarsloven på dette punkt nå og før en endring, er altså den regelen man har hatt i norsk bilansvarslovgivning i lang tid, også før 1992. Så vurderingen den gang var om direktivene krevde at man endret den, og vurderingen den gang var at det gjorde de ikke. Det var en nøye vurdering, som vi ikke hadde noen grunn til å tro var gal.

Utenriksminister Thorbjørn Jagland: Når det gjelder rusbrussaken, dreier den seg altså om såkalt spritforsterket brus, der man mener at det forskjellsbehandler i forhold til øl. Der har ESA lagt inn en sak mot oss som er for EFTA-domstolen, og vi regner med at en avgjørelse vil komme i løpet av året.

Lederen: Flere har ikke bedt om ordet til dette punktet.

S a k n r . 2

Eventuelt

Lederen: Jeg vil bare reise ett spørsmål. Det er en del i pressen i forhold til gassdirektivet, og utenriksministeren orienterte jo om det under Eventuelt i forrige møte. Men jeg vil gjerne understreke at dette organet ikke bare er et organ til informasjon om hva som er besluttet, men at det er et konsultasjonsorgan. Så jeg vil gjerne bare – uten å ha en bestemt formening om hvilken informasjon som er aktuell å gi – understreke at det er viktig at Regjeringen kommer til Stortinget med informasjon når den mener at det er grunn til å konsultere Stortinget på viktige saker innenfor EØS-avtalen.

Flere har ikke bedt om ordet under Eventuelt.

Møtet hevet kl. 16.35.